

Partilerin internet siteleri ile programlarında sağlık ve bilişim

İlker Köse

İstanbul Üniversitesi Elektronik Mühendisliği Bölümü'nden 1999 yılında mezun oldu. Yüksek lisansını, 2003 yılında Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü Bilgisayar Mühendisliği Bölümü'nde tamamladı. Halen aynı enstitüde doktora eğitimi devam etmektedir. Uzmanlık alanları arasında insan-bilgisayar etkileşimi, yazılım mühendisliği ve yapay sinir ağları sayılabilir. 1999-2003 yılları arasında İstanbul Büyükşehir Belediyesi Ulaşım AŞ'de Bilgi İşlem Yöneticiliği yaptı. 2003 yılından 2009'a kadar Sağlık Bakanlığı'nın Aile Hekimliği Bilgi Sistemi, Merkezi Hastane Randevu Sistemi ve Ulusal Sağlık Bilgi Sistemi (Sağlık-NET) gibi bilişim projelerinde danışman ve koordinatör olarak çalıştı. Halen sağlık bilişimi alanında Avrupa'nın önde gelen kuruluşlarından Compu Group'ta çalışmaktadır. İstanbul Medipol Üniversitesi'nde ders veren Köse, evlidir ve bir çocuk babasıdır.

Seçimler yaklaşırken siyasi partiler parti programlarını yayımlamaya ve meydanlarda vaatlerini duyurmaya başladılar. Öncelik sıramız değişiklik gösterse de vatandaş olarak hepimizin ortak beklentisi, en iyi hizmet edebilecek ve en çok faydalı olacak parti veya partilerin iş başına gelmesidir. Fikirlerimizdeki ayrışmalar, "en iyi", "hizmet" ve "fayda" gibi ifadelerin tanımında ve uygulanış biçiminde ortaya çıkmaktadır ki, Cumhuriyet ve demokrasinin biz vatandaşlara sağladığı seçme hakkı da bu farklı yaklaşımlar arasında en uygununun belirlenmesini hedeflemektedir.

Seçimlerde vatandaş olarak bize düşen, halen ortaya konulan hizmetler açısından "daha iyi yapılabilirdi" diye düşündüğümüz hususları, acaba iktidar aday olan partilerin hangisi daha iyi yapabilecek diye araştırmak ve oyumuzu ona göre kullanmaktır. Seçimler yaklaştıkça, liderlerin söyledikleri ve parti programlarının her satırı inceden inceye tartışılacaktır; ancak biz burada kendi alanımıza düşen bir konuyu ele alalım ve partilerin internet sitelerine, programlarına ve siyasetçilerin uygulamalarına bakarak, sağlık bilişimi konusundaki mevcut ihtiyaçları karşılamak üzere çalışmamıza devam ediyoruz.

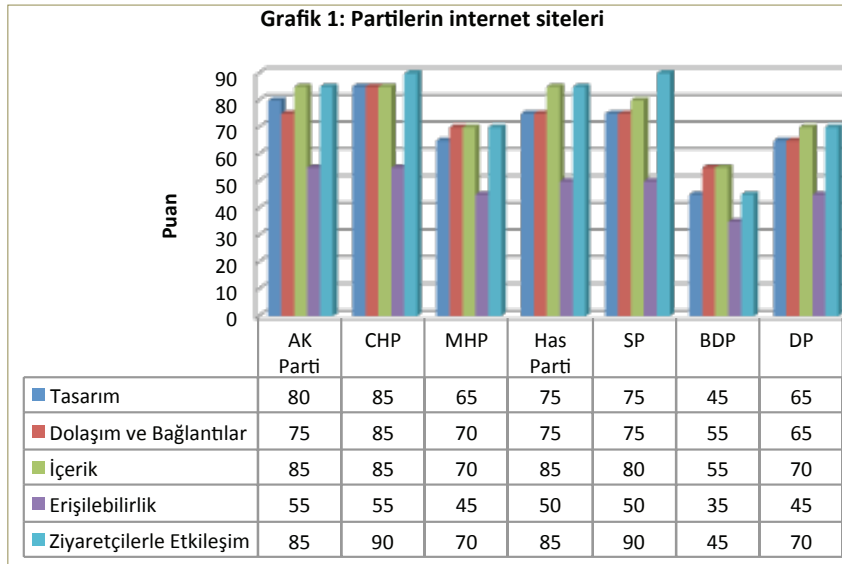
AK Parti

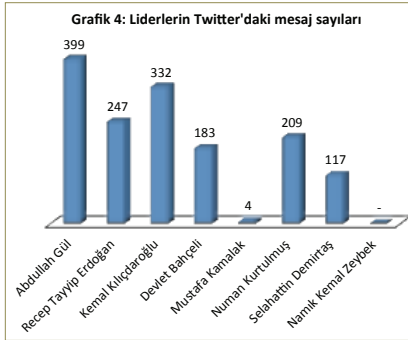
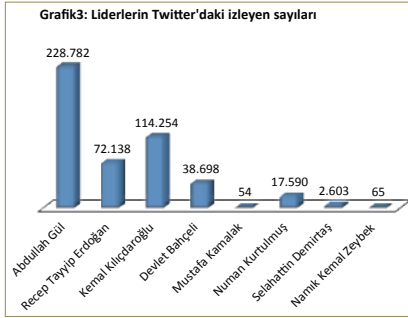
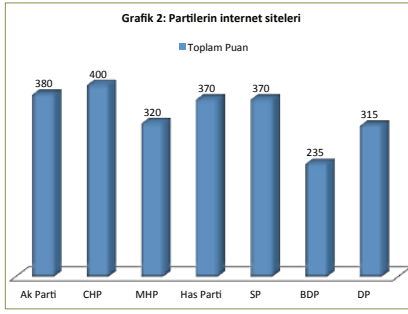
Parti Programı: AK Parti'nin Parti Programında Sosyal Politikalar başlığı altında yer verilen sağlık bölümünde, sağlık bilişimi ile ilgili bölüm şu şekildedir: "Sağlık sektöründe, bilgi işlem merkezli tek kontrol sistemine geçiş sağlanacaktır. Bu sayede sağlıkta maliyetler düşecek, verimlilik ve kalite artacaktır. Her vatandaşa verilecek bir sağlık numarası ile sağlık sorunları hızlı ve güvenilir şekilde tüm birimlerden takip ve koordine edilebilecek ve ayrıca her vatandaşın bağlı bulunduğu sağlık merkezinde bir dosyası bulunacak, nerede tedavi olursa olsun bütün bilgiler bu dosyada toplanacaktır." Bu vaatlerin pek çoğu zaten yerine getirildi. Ancak iktidar partisi bundan sonra neleri yapmayı planlıyor, buna dair başka bir bilgi sunulmuyor.

İnternet sitesi (www.akparti.org.tr): Ana sayfasında çalışmayan bazı linkler dikkat çekiyor. Örneğin, teşkilat çalışmalarını internetten yapılmasını sağladığı tahmin edilen e-Teşkilat linki, (<http://eteskilat.akparti.org.tr/>) ve en medyatik projelerden olan Demokratik Açılım linki (<http://www.demokratikacilimkitabi.com/>) çalışmıyor.

İcraatların sıralandığı bölümde ise, pek çok icraattan bahsedilirken parti programında sağlık başlığı altında yer alan sağlık bilişimi ile ilgili hedeflerde elde edilen ilerlemelere dair bir bilgi verilmiyor.

Grafik 1: Partilerin internet siteleri

AK Partinin ana sayfasında e-Yönetim, Akbis ve e-Seçim gibi partiye özel bazı bilişim uygulamalarının linkleri mevcut. Geçerli bir şifremiz olmadığı için girip incelemek mümkün olmadı, sitede de tanıtıcı bir doküman bulamadığım için, kapsamlarıyla ilgili bilgi aktaramıyorum; ancak AK Partinin pek çok kurumsal ihtiyacı için bilişim uygulamalarını kullanmakta olması sevindirici bir durum. Zira böylelikle tanışma fırsatı buldukları bilişim araçlarını başka alanlarda da kullanma eğilimleri oluşacaktır. Bu arada, söz konusu uygulamaların güvenli/şifreli haberleşme protokolü kullanmadığını ve bu bölümdeki haberleşmenin dinlenmesi durumunda şifrelerin çalınma riskine açık olduğunu belirtmeliyim.

AK Partinin ana sayfasında -hatta bu sayfada linki yer alan Başbakan Erdoğan'ın kişisel web sayfasında da (<http://www.rte.gen.tr>)- **ne partinin ne de Başbakan veya diğer üye ve milletvekillerinin sosyal ağ adresleri mevcut değil.** Hatta ana sayfada yer alan Tanıtım ve Medya başlığı altında da bu tür bağlantıları bulmak mümkün değil.

CHP

Parti Programı: CHP'nin Parti Programında, bilişim ve teknoloji konusunda

iddialı ifadeler mevcut: Programda, bilgi toplumu konusunda yapılacak çalışmaların yeni kurulacak bir Bakanlık bünyesinde yapılacağını işaretleri veriliyor: "Kamu yönetiminin, çağdaş gelişmelerin ışığında kendisini sürekli yenileyip geliştiren bir yapıya kavuşturulması sağlanacaktır. Bu kapsamda, Bölgesel Kalkınma ve Yerleşim Sorunları, Bilişim ve Bilgi Toplumu, Avrupa ile ilişkiler, KOBİ, Göçmen Sorunları gibi yeni sorun ve sorumluluk alanlarında ve çalışma ve sosyal güvenlik alanlarına yönelik Bakanlık düzeyinde yeni yapılanmalar gerçekleştirilecektir." Programda, "Ulusal Bilgi Toplumuna ve Bilgi Ekonomisine Dönüşüm Stratejisi" geliştirileceğinden ve **Türk Teknoloji Merkezleri (TTM)** adı altında yeni merkezlerin kurulması suretiyle Türkiye'nin bir yazılım üssü olmasının hedeflendiğinden bahsedilmektedir.

Bu ifadeler değerlendirildiğinde, vaat aşamasında da olsa, CHP'nin bilişim ve bilgi toplumu ile ilgili söylediklerinin oldukça iyi çalışılmış olduğunu söyleyebiliriz ki, bu ifadeleri iktidar partisi dâhil diğer partilerde görmek mümkün değil.

İnternet Sitesi (www.chp.org.tr): CHP'nin İnternet sitesi, siyasi partiler arasında yeni yaklaşımları yansıtan ve renkli bir görünüme sahip. Kurumsal bir görünümünden ziyade, ziyaretçilerin ilgi duyabileceği konular ön plana çıkartılmış ve sitede kolay bir dolaşım imkânı sağlanmış. Buna ek olarak sosyal ağlar üzerinden iletişime de önem verilmiş ve ana sayfada "Kılıçdaroğlu'nu İzleyin" başlığı ile Twitter ve Facebook adresleri verilmiş.

Ana sayfada yer alan spot konular ise, seçim kampanyası kapsamında kullanılan temel konulardan oluşuyor. Ancak bunlar arasında sağlık ve sağlık bilişimi ile ilgili herhangi bir tema görmek mümkün değil.

MHP

Parti Programı: Partinin programı 8 Kasım 2009 tarihli bir belge. Yaklaşan seçimler dolayısıyla yeni bir sürümünün yayınlanmasına ihtiyaç duyulmamış görünüyor. Parti Programında ise sağlık, Sosyal Hedefler başlığı altında bir bölüm olarak sunulurken, ondan hemen önce Bilim ve Teknoloji adlı müstakil bir başlık olduğu dikkati çekiyor. Ancak bu bölüm de, bilime, bilim adına ve araştırmaya önem verileceği gibi genel hedefler içermekten öte gitmiyor. Sağlık başlığında ise sağlık bilişimi ile ilgili herhangi bir ifade söz konusu olmadığı gibi, genel sağlık politikası hedefleri açısından da, mevcut bazı uygulamaların yaygınlaştırılma-

cağını ifade eden ve yeni pek bir şey vadetmeyen bir metin olduğunu söyleyebilirim.

Buna karşın, seçim beyannamesinde yer alan sağlık başlığında, bilişimle ilgili şu maddeler dikkat çekiyor: "Hastanelerde muayene, laboratuvar hizmetleri ve ameliyat randevuları bilgisayar ortamında verilecek ve sağlık personelinin randevu sistemine müdahalesi kesinlikle önlenecek. Bütün sağlık kurumlarının elektronik erişiminin sağlandığı ve bireysel sağlık verilerinin yer aldığı e-sağlık bilgi sistemi oluşturulacak."

İnternet Sitesi (www.mhp.org.tr): MHP'nin internet sitesinin ana sayfasında doğrudan sağlıkla ilgili bir menü yer almıyor. Site, daha çok partinin kurumsal yapısını anlatan bir görünüm arz ediyor. Buna karşın, ana sayfada, Twitter ve Facebook gibi sosyal ağlarda partinin sesini duyabileceğiniz adresler verilmiş.

BDP

Parti Programı: Programda sağlık bilişimi ile ilgili herhangi bir şey olmadığı gibi sağlık başlığının kendisi de oldukça kısıtlı ve çok genel ifadeler barındırıyor.

İnternet Sitesi (www.bdp.org.tr): Site'nin parti bayrağının renkleri ile tasarlanmış olması, görüntüyü alışılmışın ve estetiğin dışına taşımış. Hâlbuki amaç insanların bu siteleri ziyaret etmesiyse, daha sade tasarlanmış, az sayıda ve uyumlu renklerin kullanıldığı siteler daha çok rağbet görüyor. Ana sayfada sağlık ve bilişimle ilgili bir bilgi yer almıyor. Hatta parti yöneticilerinin Twitter başta olmak üzere pek çok sosyal ağı etkin kullandığı, bilinmekle birlikte sitede sosyal ağlarla ilgili herhangi bir link de yer almıyor.

SP

Parti Programı: Programın sosyal güvence ve sağlık başlıkları diğer programlara nispetle oldukça dolu görünüyor.

İnternet Sitesi (www.saadet.org.tr): Site, hem kurumsal bilgileri yeterince iyi sunuyor; hem de ziyaretçilerle etkileşime uygun şekilde tasarlanmış. Ziyaretçilerin bağış yapabilmesi ve üyelik süreçleri için gerekli ekranlar ön planda sunulurken, sosyal ağlar üzerinden partiye erişebilmeleri için uygun adresler de verilmiş. Bununla birlikte, partiye ait tek mobil uygulamasını da Saadet Partisi'nde görmekteyiz. **Saadet iPhone Uygulaması** adındaki bir programla iPhone üzerinden partiyle ilgili güncel bilgi ve duyurulara erişmenize olanak sağlıyor.

HAS Parti

Parti Programı: Sağlık ve Sosyal Güvenlik başlığı altında sosyal güvence ve herkesin kendi bütçesine orantılı bir şekilde katkı payı ödeyeceği bir yapıdan bahsediliyor. Ancak bunun dışında sağlıkla ilgili detaylı bir bilgi olmadığı gibi, **programda “bilşim” kelimesi hiç yer almıyor.**

İnternet Sitesi (www.hasparti.org.tr): Site, ziyaretçilerle etkileşime uygun şekilde tasarlanmış. Ziyaretçilerin öneri ve şikâyetleri, üyelik süreçleri ve sosyal ağlar üzerinden partiye ve Numan Kurtulmuş'a erişebilmeleri için uygun adresler verilmiş.

DP

Parti Programı: Sağlık başlığı ana çocuk sağlığı ve erişilebilir sağlık hizmeti gibi birkaç konuya değinirken, partinin sağlıkta bilşime nasıl yaklaştığına dair herhangi bir ifade yer almıyor.

İnternet Sitesi (www.dp.org.tr): Daha ziyade kurumsal bir görünüme sahip olan sitenin ana sayfasında sağlık ve bilşimle ilgili veya sosyal ağlarla ilgili herhangi bir link yer almıyor.

Programların genel değerlendirilmesi

Partilerin sağlık ve sağlık bilşimi konusunda şayet birikimleri varsa bile bunu programlarına yeterince yansıtıklarını söyleyemem. Hâlbuki programlardaki vaatlerin hemen hepsi, bir şekilde bilşim unsurları kullanarak gerçekleştirilmek durumunda. Hem bu kadar her konunun içinde, hem de bu kadar gündem dışı olan bir disiplin var mıdır, merak ediyorum doğrusu! Ortaya çıkan bu resmi yorumlarken, partilerin bilşimin vazgeçilmez olduğunu aslında çok iyi bildiklerini ve aslında yazmasalar da hep parantez içinde belirttiklerini düşünmek de çok safça olur sanıyorum. Benim kanaatim, partiler, ülkedeki güncel gelişmeleri programlarına yeterince doğru yansıtıyorlar. Hatta bırakın ülkedeki, dünyadaki gelişmeleri bile programlarına yansıtmanın gerekiyor ki, hemen hepsinin hedefi olan “büyük Türkiye hayali” gerçekleşebilsin. Başlangıç noktası belirsiz olunca da yöntem ve araçlar da tali unsur olarak kalıyor ve program metinleri birer temenni vesikası olmaktan öte gidemiyor. Hâlbuki bilşim, sağlık, sosyal güvenlik, ekonomi, vb. diğer unsurları destekleyen bir yardımcı unsur olarak değil, eskilerin tabiriyle kendi şahsına münhasır bir unsur olarak programlarda yer almalı ve bilşime dair yapısal hedefler de net bir şekilde belirtilmelidir ki diğer hedeflerin ne kadar yapılabileceği ne dair inancımız artsın.

Diğer taraftan, programların güncel olmaması, sadece muhalefette değil, iktidar partisinde de göze çarpıyor. Tüm programlarda, ülkede zaten yapılmış pek çok icraat için “yapılacak, edilecek” şeklinde vaatlerle sık sık karşılaşılıyorsunuz. Bu durum, iktidar partisi için sadece bir güncelleme sorunu gibi görünse de, bundan sonra neler yapılabileceğine dair “yeni şeyler söyleyebilme” açısından önemli bir fırsatın kaçırılması anlamına geliyor. Aynı durum, muhalefet için daha kötü bir görüntü arz ediyor. Zira “yapacağız” denilen pek çok şey zaten yapılmış durumda olunca, alternatif olma iddiası ve yapılan vaatlerin de anlamı kalmıyor.

İnternet sitelerinin genel değerlendirilmesi

Siyasi partilerin internet siteleri pek çok yönden değerlendirilebilir. Yapılacak değerlendirmeler de gerek içeriği, gerekse yöntemi açısından eleştirilebilir. Konu siyaset olunca, doğal olarak yapacağınız her eleştiri de siyasi bir cepheden değerlendirilme potansiyeline sahip. En azından yöntem açısından iyi bir örnek üzerinden gitmek, eleştirileri de azaltacaktır diye ümit ediyorum. Bu nedenle ülkemizde kamu siteleri üzerinde yapılan en kapsamlı ve metodik çalışmalardan biri olan Sayıştay Başkanlığı'nın “e-Devlete Geçişte Kamu Kurumlarının İnternet Siteleri” adlı çalışmasının iyi bir model olacağını düşündüm. 2006 yılında yayımlanan söz konusu raporda, kurumsal internet sitelerinin geçirdiği evreler şu şekilde sınıflandırılıyor:

Düzey: Basit bir internet sitesi

Düzey: Elektronik yayıncılık

Düzey: İnteraktif (etkileşimli) e-yayıncılık

Düzey: İşlem yapılabilen internet sitesi

Düzey: Katılımcı e-yönetişim

Aynı raporda internet sitelerinin değerlendirme ölçütleri şu şekildedir:

Tasarım

Dolaşım ve bağlantılar

İçerik

Erişilebilirlik

Bu ölçütlerin tamamı için toplam 35 adet puanlama kriteri söz konusudur. İlgili ölçütler, kendileriyle ilgili olan kriterlerden aldıkları puanların toplamı ile değerlendirilmektedirler (Kriterler ve diğer detaylar için www.sayistay.gov.tr/rapor/rapor4.asp?id=64 adresine bakılabilir). Analiz ettiğimiz siteler, siyasi partilere ait olduğu için “ziyaretçilerle etkileşim” konusunu da ek bir ölçüt olarak ele almakta fayda gördüm. Bu yöntemle siyasi partilerin sitelerini değerlendirdiğimizde aşağıdaki sonuçları elde ediyoruz:

Partilerin tüm ölçütlerden elde ettikleri toplam puanlar ise şunlardır:

Liderler ve siyasetçilerin sosyal ağ kullanımı

Parti programları ve internet siteleri, partilerin bilşime bakışını bir miktar yansıtırsa da, bilşimin ne kadar içselleştiği, liderlerin bilşim araçlarını ne kadar kullandıkları ile daha iyi ölçülebilmektedir. Bu çerçevede, incelenmek üzere ilk akla gelen, liderlerin ve siyasetçilerin sosyal ağları ne kadar ve nasıl kullandıklarıdır. Nitekim iktidardan muhalefetine, hemen herkes kendisine göre “bir takım medya” tanımlaması yapıyor ve vatandaşa doğrudan ulaşamadıklarından şikâyet ediyor. Güvenlik ve mahremiyet konularını bir kenara bırakırsak, sosyal ağlar, özellikle siyasi liderlere seçmenleriyle doğrudan etkileşime geçmelerine olanak sağlıyor.

Liderlerin sosyal ağ kullanımlarını analiz etmek için, Twitter ağını tercih ettim. Zira Twitter, hem kısa mesaj yollayarak haberleşme imkânı sağladığı için, hem de mobil cihazlardan daha kolay erişilebildiği için daha sık ve kolay bir etkileşim ortamı sunuyor. Bu nedenle Facebook ve Reader platformlarına göre daha anlamlı ve seviyeli bir etkileşim sağlıyor (Not: Twitter istatistiklerinde 28 Mart 2011 tarihindeki değerler esas alınmıştır)

Bu analizi sunmadan önce, her ne kadar siyasi parti lideri kapsamında olmasa da Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün Twitter'ı en etkili kullanan lider olduğunu söylemeliyim. Aşağıdaki grafikte ortalamayı yükselttiği için diğer liderlerin sönük görünmelerine neden olması nedeniyle kendisini listeye eklemekte tereddüt ettim, ancak bilşimle ve vatandaşla iç içe olan bir cumhurbaşkanı burada zikretmemek vefasızlık olacağı için bu fikrimden vazgeçtim.

Şüphesiz sadece liderler değil, diğer siyasiler de sosyal ağda etkin bir şekilde yer almaya başladılar. Bunlar arasında en göze çarpan şüphesiz Ankara Büyükşehir Belediye Başkanı Melih Gökçek. Zira yakın zaman önce yoğun kar yağışı sırasında bile belediyenin çalışmalarını sabah 5'e kadar Twitter üzerinden naklen bildirdi. Yazılan mesaj sayısı açısından da Melih Gökçek liderler dâhil tüm siyasetçiler arasında açık ara önde. Melih Gökçek, o kadar çok mesaj yazıyor ki, Twitter'ın bir mesaj kotası olduğunu da kendisinden öğrenmiş olduk. Melih Gökçek'in bilşimi kullanması sadece bununla da sınırlı değil. Yakın zamana kadar www.kilicdaroglu.com adresine girenler, karşılarında Ankara Büyükşehir Belediyesinin İnternet sitesini bulmaktaydılar.

Sitenin alan adını alan kişi Melih Gökçek olmasa da, en azından onun bir hayranı olduğu açık (ancak bir süre önce mahkeme kararıyla bu adresin yönlendirilmesi kaldırıldı).

Mesaj yazma konusunda diğer etkin siyasetçiler ise BDP'den Hasip Kaplan ve eski Sağlık Bakanı Müsteşarı ve AK Parti'den Adana Milletvekili Necdet Ünüvar. Onları, son olarak Çalışma Bakanlığı'nın engellilerle ilgili yasal düzenlemeleri konusunda gündeme gelen AK Parti'den Lokman Ayva ve CHP Genel Başkan Yardımcısı Gürsel Tekin izliyor.

Siyasetçilerin Twitter kullanım oranları:

Ülkemizdeki lider ve siyasetçilerin sosyal ağdan ne kadar yararlandığını gözler önüne sererken, kimi zaman "iyiye gidiyoruz" hissi insanı kaplıyor. Buna karşın, ABD Başkanı Barak Obama'nın 7 milyondan fazla izleyeni olduğunu söylersek, insanlara sanal ortamda da olsa daha yakın olmak için alınacak daha çok yolumuz olduğu görülecektir.

Sonuç

İncelemelerim sonucunda siyasi partilerin, sağlık bilişimi bir yana, sağlık konusunda bile yeterince detaylı çalıştığını söyleyemem. İktidarıyla, muhalefetiyle tüm siyasi partilerin, öncelikle ülkedeki en güncel duruma bakarak, bundan hemen sonra atılacak adımlardan ve kullanılacak yöntemlerden bahsediyor olmaları beklenir. Dış politika, ekonomi, özgürlükler meselesi, yolsuzluklar, vb. pek çok konunun, sağlık bilişiminden ve hatta bazen sağlıktan da daha öncelikli ele alınmasını yadırgamıyorum. Ancak bu vaatlerden hangisinin yerine getirilmesi için bilişim altyapısına ihtiyaç olmadığını da merak ediyorum. Hal böyleyken, buna dair bir vizyonun olmamasını veya eksik olmasını, partilerin konuya yeterince hâkim olmamalarına bağlamak kaçınılmaz. Bu şekilde "seçim kampanyası" jargonu, maalesef partilerin gereken ciddiyetle program hazırlamalarının önüne geçiyor ve vaatler az ya da çok popülarizme kayıyor. Bu şekilde seçimlere hazırlıksız girmenin sonucunda, iktidar olan her kim olursa olsun, somut, karmaşık, çözümü zaman isteyen ve hazırlıksız yakalandığı problemlerle baş başa kalıyor.

Baktığımızda, bilgisayar ve elektronik

mühendislerinin hala müstakil birer meslek odaları yoktur. Elektrik Mühendisleri Odası'na bağlı olan bu mühendislerin devlette çalışabilecekleri kadroların ücretleri ise, özel sektördeki kıyaslanamayacak derecede düşük olduğundan, nitelikli ve ehil pek çok uzman devleti tercih etmemektedir. Hal böyle olunca, "idare etme" değil, atılım yapılması gereken bir alanda verimsiz ve kalitesiz bir sonuç çıkmaktadır. Olaya sağlık bilişimi özelinde baktığımızda da, sağlık hizmeti veren kurumlarda, ne bilişimci çalıştıracak imkânlar mevcuttur, ne de bilişimcileri yönetebilecek bir yönetim kadrosu ve anlayışı...

Alan uzmanı olarak seçimler yaklaşırken benim ifade etmek istediğim şey şudur: Bilişim araçları ve elektronik sistemler, daha hızlı vb. oldukları için mekanik araçların yerini alan unsurlar değildirler. Bilişim, tek başına da önemli bir değerdir. Her ne kadar başka bir değer ve varlıkla bir arada olduğunda katma değeri daha iyi anlaşılabilir, bir takım kavramların başına "e" ekleyerek e-sağlık, e-devlet vb. kavramlar üretmemiz, bilişimi doğru kullandığımız ve mevcut kavramları gerçekten başka bir şeye dönüştürdüğümüz anlamına gelmez. Bu nedenle toplumumuzda bilişimin gerçek anlamda katma değerini görebilmek için, en kısa zamanda Bilgi Toplumu Bakanlığı gibi bir isimle oluşturulacak müstakil bir bakanlık tesis edilmeli ve devlet çarkının bir parçası olmalıdır. Aksi halde, bilişimi doğru konumlandıramamamız nedeniyle sanayi devrimini kaçırdığımız gibi, bilişim devrimini de kaçırarak gibi görünürüz.

